

T.B.M.M.
BARİŞ ve DEMOKRASİ PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Sayı: 6305
Tarih: 13.11.2013

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

“BİTLİS VE BİTLİS İLİNDE BULUNAN BAZI İLÇE ADLARININ DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN TEKLİFİ” gerekçesi ile birlikte ilişikte sunulmuştur.

Hüsamettin ZENDERLİOĞLU
Bitlis Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI				
Tali Komisyon				
Esas Komisyon	İçişleri			
Tarih:	22 Kasım 2013		E. No: 2/1859	
Yan.Uzm.	Bşk.Yrd.	Başkan	Gn.Sek.Yrd.	Gn.Sek.
[Signature]	[Signature]	[Signature]	[Signature]	[Signature]
TBMM BAŞKANI	[Signature]			

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BÖLÜMÜ
13 Kasım 2013
Nunlara:

T B M M KÜTÜPHANE VE ARŞİV HİZM. DAİRESİ BAŞKANLIĞI
1 13 KASIM 2013 1
No : 257541

GENEL GEREKÇE

Üzerinde yaşadığımız coğrafyada; neredeyse insanlığın var olduğu günden beri birçok halk yaşamış, çeşitli kültürler bu topraklara zenginlik katmıştır. Halkların kattığı bu zenginlik kültürel bir çok ögeyi barındırmakla birlikte konuşulan dillerin çeşitliliği, zenginlikleri yansıtan en büyük unsurdur. Bu unsuru gözle görünür kılan ise yerleşim birimlerinin adlarıdır. Esasen bu durum sadece bu topraklarda yaşayan halklara ait bir kültürel miras değil, dünya mirasıdır. Zira bu topraklarda Türklerden başka Kürtler, Ermeniler, Çerkesler, Araplar, Lazlar, Rumlar, Süryaniler ve daha bir çok halk yaşamakta olup; nice uygarlık, izlerini günümüze kadar gelen isimlerle devam ettirmiştir. Geçmişte bu dillerde olan yerleşim yerlerinin adlarının Türkçeleştirilmesinin toplumda kırılmaya ve halkların yaşadıkları coğrafyaya yabancılaşmasına neden olduğu kuşkusuzdur.

Yer adlarının siyasi kaygılarla değiştirilmesi eğilimi, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Abdülaziz ve 2. Abdülhamit dönemlerinde başlamış bir alışkanlıktır. Aziziye ve Hamidiye alaylarının kalıcılığını sağlamak muradı ile yeni doğan sultan çocuklarının adlarının yaşatılması isteği yerleşim yerleri adlarının değişiminin de başlangıcı olmuştur.

Ancak daha sonraki isim değiştirme kaygıları hep milliyetçilik ve asimilasyon politikaları ile ilintili olmuştur. Balkan Savaşları neticesindeki mağlubiyet; 1913 yılında düzenlenen İskân-ı Muhacirin Nizamnamesi ile Rumca ve Bulgarca olan yer adlarının Türkçeleştirilmesini doğurmuş ve o tarihten günümüze dek özgün yer adlarının Türkçeleştirilmesi neredeyse bir teamüle dönüşerek, halkların doğdukları yer için yaratmış oldukları adlar bir bir değişmiştir. Bu çerçevede Trakya - Marmara ve Ege Bölgesi'nde yüze yakın yer adı değişmiştir. Yine aynı tarihte Trabzon Vilayeti merkez sancağı ile Rize sancağında Rumca olan yer adlarının değiştirilmesi için listeler hazırlanmış olup, bugün Rize'de hâlihazırda kullanılan 344 köy ve kasaba adından 300 kadarı 1913 listesinde önerilen yeni adlardır.

1922 yılı sonunda Yunan işgalinden kurtulan bazı yerlerin Yunan kökenli olan adları değiştirilmiştir. 1921 yılında Türkiye'ye katılan Artvin'deki köy adları kısa sürede Türkçeleştirilmiştir. Bu eğilimin etkisiyle Dersim'in adı, Tunç Eli; Norşin ismi, Güroymak;

Tillo ismi, Aydınlar olarak değiştirilmiştir. Yine İskenderun Sancağına Hatay adının verilmesi de bu etki sonucudur.

Yukarda da izah etmiş olduğumuz üzere, 1921 yılından itibaren otuz bin iki yüz seksen (30.280) yerleşim biriminin adı Kürtçe, Ermenice, Rumca, Lazca, Çerkesçe, Arapça ve daha sayamadığımız farklı dillerde olduğu için değiştirilmiştir. Bu yerleşim yerlerinden on iki binden fazlası sadece köy isimleridir. İsim değiştirme işlemlerinin resmileşmesi ise, İçişleri Bakanlığı'nın 1940 yılı sonlarında hazırladığı 8589 sayılı genelge ile gerçekleşmiştir. İşbu genelge ile “yabancı dil ve köklerden gelen ve kullanılmasında büyük karışıklığa yol açan yerleşme yerleri ile tabii yer adlarının Türkçe adlarla değiştirilmesi” uygulaması resmen hayata geçmiş oldu.

1956 yılında ise “Ad Değiştirme İhtisas Komisyonu” kurulmuştur. Komisyon ise hiç alakası olmadığı halde Genelkurmay Başkanlığı, İçişleri, Savunma ve Milli Eğitim Bakanlıkları ile Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi ile Türk Dil Kurumu temsilcilerinden oluşmuştur. Bu heyet, 1978 yılına kadar faaliyet yürütmüştür. Ad değiştirme için kurulmuş olan bir komisyon içerisinde Genelkurmay Başkanlığı, Savunma Bakanlığı ve Türk Dil Kurumu gibi kurumların bulunması ise düşündürücü bir husustur. Bilhassa Genelkurmay Başkanlığı ve Savunma Bakanlığının hiçbir akademik ve bilimsel katkı sunamayacağı açıktır. Bu anlamda esas kaygının siyasal olduğunu; Türk Dil Kurumu'nun mevcut isimleri Türkçeleştirmek, daha doğru bir ifade ile yerleşim yerlerinin tarihsel bağlarını koparmak saiki ile hareket etmiş olduğunu belirtmek gerekir.

1980-1983 yılları arasında da Kürtçe mezra ve yayla adları sistematik olarak Türkçeleştirilmiştir. Ancak o yerleşim birimlerine yaşayan halklar kendi dillerinde kullanılagelen eski adları kullanmaya devam etmiştir. Zira bu durum, yaşanan yerle kişinin manevi bağının bir gereğidir. İsimlerin değiştirilmesinin halk nezdinde bürokratik işlemler haricinde bir anlamı da yoktur. Öyle ki anadili Türkçe olan yerleşim yerlerinde dahi eski adlara dönme eğilimi artmaktadır.

Bitlis'in günümüzde kullanılan isminin nereden geldiğine dair kesin tarihsel kanıtlar bulunmamakla birlikte yaygın kanı şudur: Bitlis tarih boyunca değişik isimlerle anılmıştır. Asurlular Bit-Liz, Persler ve Yunanlılar Bad-Lis veya Bad-Lais, Bizanslılar Bal-Lais-on, Babalesion veya Baleş, Araplar Bad-Lis, Ermeniler Pageş veya Pağışi olarak Kullanmışlardır.

Asur dilinde Bit kelimesi yurt, Bet kelimesi kale manasında kullanılmış, Bit-Lis demek Liz'in Yurdu, Bet-Liz demek ise Liz'in Kalesi manasına gelmektedir. Bu, birinci etimolojik kanıt olarak sunulur. Fakat bir diğer kanı ise, gerek şerefnamenin yazarı Şeref Xan, gerek Kamusul Alem'in yazarı Şemsettin Sami ve gerekse Zinnet-ül Kulub'un yazarı Kavzinli Hamdullah Meftunu ve Rum ve acem tarihçilerinden Maksidi şehrin isminin Bitlis kalesini yapan, İskender'in komutanlarından Bedlis'ten geldiğini ileri sürmektedir. Şemsettin sami Bedlis kelimesinin manasının “ Havasının ve suyu güzel olan yerin adı” olduğunu belirtmektedir. Bitlis kelimesinin kökeninin Asuriceden geldiği ve Büyük İskender'in komutanlarından biri olan Bedlis'ten geldiği söylenmektedir. Geçmiş yıllardan günümüze kadar yöre halkı tarafından isim Bedlis olarak kullanılmaktadır. Aynı şekilde Bitlis'e bağlı ilçelerin isimlerinin de yöre halkı tarafından yaygın olarak kullanılırken, ayrıca tarihte ve yazılı eserlerde kullandıkları yer isimlerinin iadesini de bu yasa teklifi kapsamında talep ediyoruz.

Toplumun tarihsel, kültürel, inanç, ahlak ve benzeri değerlerine ters düşmeyen bir adın değiştirilmesi, günümüzde sosyal hukuk devletinin görevi değildir. Nitekim adların ve kültürlerin kendi tarihi orijinleri üzerinde yaşatılması, kültüre ve kültür sahiplerine verilen bir değer ve dolayısıyla demokrasinin bir gereğidir. Adların değiştirilmesinin, o ad sahiplerinin rızası alınmadan yapılması bir asimilasyonu içerir. Bitlis ili genelinde tüm yerleşkeler ve yer isimleri değiştirilmiştir.

Bu bağlamda, 30 Eylül 2013 günü Başbakan Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından açıklanan “Demokrasi Paketi” içerisinde eski yer adlarının iadesi hususu gündeme gelmiş olup, bu düzenlemenin hayata geçirilmesi noktasında işbu kanun teklifimizi sunuyoruz.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Bitlis ve Bitlis ilindeki bazı ilçelerin adlarının eski adlarıyla ve bölge sakinlerinin kullandıkları adlarla değiştirilmesi amaçlanmıştır.

Madde 2- Yürürlük maddesidir.

Madde 3- Yürütme maddesidir.

BİTLİS İLİ VE BİTLİS İLİNDE BULUNAN BAZI İLÇE ADLARININ DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN

Madde 1- Bitlis ilinin adı Bedlîs;

Bitlis ilçelerinden;

Adilcevaz ilçesinin adı Elcewaz

Güroymak ilçesinin adı Norşên

Hizan ilçesinin adı Hîzan

Mutki ilçesinin adı Motkî

Tatvan ilçesinin adı Tetwan

Ahlat ilçesinin adıXelat

Olarak değiştirilmiştir.

Madde 2- Bu kanun yayın tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

Madde 3- Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.